HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

5 mai 2022*

„Trimitere preliminară – Articolul 20 TFUE – Cetățenia Uniunii Europene – Cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație – Cerere de permis de ședere pentru un membru al familiei sale, resortisant al unei țări terțe – Respingere – Obligația cetățeanului Uniunii de a dispune de resurse suficiente – Obligația soților de a locui împreună – Copil minor, cetățean al Uniunii – Legislație și practică naționale – Beneficiul efectiv al substanței drepturilor conferite resortisanților Uniunii – Privare”

În cauzele conexate C-451/19 și C-532/19,

având ca obiect două cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (Curtea Superioară de Justiție din Castilia-La Mancha, Spania), prin deciziile din 29 aprilie 2019 și din 17 iunie 2019, primite de Curte la 12 iunie 2019 și, respectiv, la 11 iulie 2019, în procedurile

Subdelegación de Gobierno en Toledo

împotriva

XU (C-451/19),

QP (C-532/19),

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos (raportor), președinte de cameră, domnii S. Rodin și J.-C. Bonichot și doamnele L. S. Rossi și O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: domnul P. Pikamäe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru guvernul spaniol, inițial de M. J. Ruiz Sánchez și S. Jiménez García, și ulterior de M. J. Ruiz Sánchez, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: spaniola.

– pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz și E. Montaguti, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 13 ianuarie 2022,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 20 TFUE.

2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii între Subdelegación del Gobierno en Toledo (Subdelegația Guvernului în Toledo, Spania) (denumită în continuare „subdelegația”), pe de o parte, și XU și, respectiv, QP, pe de altă parte, în legătură cu respingerea de către subdelegație a cererilor de obținere, în favoarea lui XU și a lui QP, a unui permis de ședere în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 2 din Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 privind dreptul la reîntregirea familiei (JO 2003, L 251, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 164) prevede:

„În sensul prezentei directive:

[…]

(c) «susținător al reîntregirii» înseamnă un resortisant al unei țări terțe care are reședința în mod legal într-un stat membru și care solicită reîntregirea familiei sau ai cărui membri de familie solicită reîntregirea;

[…]”

4 Articolul 3 din această directivă prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică atunci când susținătorul reîntregirii este titularul unui permis de ședere eliberat de un stat membru pentru o perioadă de valabilitate mai mare sau egală cu un an, care are perspective întemeiate de a obține un drept de ședere permanent, dacă membrii familiei sale sunt resortisanți ai unei țări terțe, indiferent de statutul lor juridic.

[…]

(3) Prezenta directivă nu se aplică membrilor familiei unui cetățean al Uniunii.

[…]”

5 Potrivit articolului 4 alineatul (1) din directiva menționată:

„Statele membre autorizează intrarea și șederea, în conformitate cu prezenta directivă și sub rezerva respectării condițiilor prevăzute de capitolul IV, precum și la articolul 16, a următorilor membri ai familiei:

[…]

(c) copiii minori, inclusiv copiii adoptați, ai susținătorului reîntregirii, atunci când acesta exercită drepturile părintești asupra copiilor și aceștia se află în întreținerea sa. Statele membre pot autoriza reîntregirea pentru copiii asupra cărora drepturile părintești sunt exercitate în comun, cu condiția ca celălalt titular al drepturilor părintești să fi consimțit;

[…]”

Dreptul spaniol

6 Articolul 32 din Constituție prevede:

„1. Bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători în deplină egalitate juridică.

2. Legea reglementează formele de căsătorie, vârsta și capacitatea de a se căsători, drepturile și obligațiile soților, cauzele de separare și de divorț și efectele acestora.”

7 Articolul 68 din Código Civil (Codul civil) prevede:

„Soții trebuie să locuiască împreună și își datorează fidelitate și ajutor reciproc. În plus, ei trebuie să împartă responsabilitățile casnice, precum și îngrijirea ascendenților, a descendenților și a celorlalte persoane aflate în întreținerea lor.”

8 Articolul 70 din acest cod prevede:

„Soții stabilesc de comun acord locul domiciliului conjugal și, în caz de dezacord, problema este soluționată de instanță, care ține seama de interesul familiei.”

9 Potrivit articolului 110 din codul menționat:

„Tatăl și mama, chiar dacă nu exercită autoritatea părintească, sunt obligați să aibă grijă de copiii lor minori și să le asigure întreținerea.”

10 Articolul 154 din Codul civil are următorul cuprins:

„Minorii neemancipați sunt supuși autorității părintești a părinților.

[…]”

11 Articolul 1 din Real Decreto 240/2007, sobre entrada, libre circulación y residencia en España de ciudadanos de los Estados miembros de la Unión Europea y de otros Estados parte en el Acuerdo sobre el Espacio Económico Europeo (Decretul regal 240/2007 privind intrarea, libera circulație și șederea în Spania a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și ai altor state părți la

Acordul privind Spațiul Economic European) din 16 februarie 2007 (BOE nr. 51 din 28 februarie 2007), în versiunea aplicabilă litigiilor principale (denumit în continuare „Decretul regal 240/2007”), prevede:

„1. Prezentul decret regal reglementează condițiile de exercitare a drepturilor de intrare și de ieșire, de liberă circulație, de ședere, de ședere permanentă și de muncă în Spania de către resortisanții altor state membre ale Uniunii Europene și ai altor state părți la Acordul privind Spațiul Economic European, precum și limitele drepturilor citate anterior pentru motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică.

2. Conținutul prezentului decret regal nu aduce atingere dispozițiilor legilor speciale și ale tratatelor internaționale la care [Regatul Spaniei] este parte.”

12 Articolul 2 din acest decret regal prevede:

„Prezentul decret regal se aplică de asemenea, în condițiile pe care le prevede, membrilor familiei unui resortisant al unui alt stat membru al Uniunii Europene sau al altui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European, indiferent de cetățenia acestora, atunci când îl însoțesc sau i se alătură, și care sunt enumerați în continuare:

a) soțul, cu condiția să nu fi existat un acord sau o declarație privind nulitatea căsătoriei, divorțul sau separarea de drept;

[…]

c) descendenții săi direcți, precum și cei ai soțului sau ai partenerului său înregistrat care nu au împlinit vârsta de 21 de ani sau care au împlinit această vârstă și se află în întreținere sa sau sunt incapabili, cu condiția să nu fi existat un acord sau o declarație privind nulitatea căsătoriei, divorțul sau separarea de drept sau ca înregistrarea parteneriatului să nu fi fost anulată;

[…]”

13 Potrivit articolului 7 din decretul regal menționat:

„1. Toți cetățenii Uniunii sau resortisanții altui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European au dreptul de ședere pe teritoriul statului spaniol pentru o perioadă mai lungă de trei luni în cazurile în care:

[…]

b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al Spaniei în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în Spania sau

[…]

d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii sau al unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European care îndeplinește el însuși condițiile menționate la litera a), b) sau c).

2. Dreptul de ședere prevăzut la alineatul 1 se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii sau al unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European în Spania, cu condiția ca acesta din urmă să îndeplinească condițiile menționate la alineatul 1 litera a), b) sau c).

[…]

7. În ceea ce privește mijloacele de subzistență suficiente, nu poate fi stabilită o valoare fixă, ci este necesar să se țină seama de situația personală a resortisanților statului membru al Uniunii Europene sau ai altui stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European. În orice caz, această valoare nu poate fi mai mare decât pragul resurselor financiare sub care spaniolii beneficiază de asistență socială sau decât cuantumul pensiei minime de asigurări sociale."

14 Articolul 8 alineatul 1 din același decret regal prevede:

„Membrii de familie ai unui resortisant al unui stat membru al Uniunii Europene sau al unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European menționați la articolul 2 din prezentul decret regal care nu sunt resortisanți ai unuia dintre aceste state pot, în cazul în care îl însoțesc sau se alătură acestuia din urmă, să locuiască în Spania pentru o perioadă mai lungă de trei luni și sunt supuși obligației de a solicita și de a obține un «permis de ședere de membru al familiei unui cetățean al Uniunii»."

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-451/19

15 XU, de cetățenie venezueleană, s-a născut la 19 septembrie 2001 în Venezuela. Mama lui XU, resortisantă venezueleană, deține o *Tarjeta de Residencia Comunitaria* (permis de ședere comunitar) și locuiește împreună cu copilul său în Spania din anul 2004.

16 La 20 ianuarie 2011, o instanță pentru cauze familiale din Venezuela i-a încredințat copilul exclusiv acesteia.

17 La 6 septembrie 2014, mama lui XU s-a căsătorit, în El Viso de San Juan (Spania), cu un resortisant spaniol care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație în cadrul Uniunii.

18 Soții locuiesc împreună în El Viso de San Juan din 12 decembrie 2008. La 24 iulie 2009, din uniunea lor s-a născut un copil de cetățenie spaniolă.

19 La 28 septembrie 2015, tatăl vitreg al lui XU a introdus o cerere în vederea obținerii în favoarea lui XU a unui permis de ședere temporară de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, în conformitate cu articolul 2 litera c) din Decretul regal 240/2007.

20 Această cerere a fost respinsă pentru motivul că tatăl vitreg al lui XU nu a dovedit că dispunea, astfel cum impune articolul 7 din Decretul regal 240/2007, de resurse suficiente pentru el și membrii familiei sale. A fost luată în considerare numai situația economică a tatălui vitreg al lui XU.

21 La 28 ianuarie 2016, subdelegația a confirmat respingerea cererii introduse de tatăl vitreg al lui XU. Tatăl vitreg a formulat o acțiune împotriva acestei decizii de respingere la Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n.º 1 de Toledo (Tribunalul de Contencios Administrativ nr. 1 din Toledo, Spania).

22 Această instanță a admis acțiunea, considerând că articolul 7 din Decretul regal 240/2007 nu era aplicabil în speță întrucât tatăl vitreg al lui XU nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație în cadrul Uniunii.

23 Subdelegația a declarat apel împotriva hotărârii pronunțate de instanța menționată la instanța de trimitere.

24 Această instanță subliniază că Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) a statuat, printr-o hotărâre din 1 iunie 2010, că Decretul regal 240/2007 se aplică resortisanților spanioli, indiferent dacă aceștia și-au exercitat sau nu libertatea de circulație pe teritoriul Uniunii, precum și membrilor familiei lor resortisanți ai unor țări terțe.

25 Ea ridică problema dacă articolul 20 TFUE nu se opune practicii spaniole care impune resortisantului spaniol care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație în interiorul Uniunii și care dorește să obțină un permis de ședere pentru copilul resortisant al unei țări terțe al soției sale, ea însăși resortisant al unei țări terțe și căreia îi este încredințat exclusiv, să facă dovada că dispune de suficiente resurse financiare pentru el însuși și pentru membrii familiei sale astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială și deține o asigurare care să acopere riscurile de sănătate. Arată, mai precis, că această cerință sistematică, fără posibilitate de adaptare la situații specifice, ar putea fi contrară articolului 20 dacă ar conduce la situația în care acest resortisant spaniol ar trebui să părăsească teritoriul Uniunii.

26 Or, instanța de trimitere consideră că, ținând seama de reglementarea spaniolă aplicabilă căsătoriei, situația ar putea fi aceasta. Astfel, ea subliniază că dreptul la conviețuire rezultă din conținutul minim al articolului 32 din Constituție. În plus, articolele 68 și 70 din Codul civil prevăd că soții sunt obligați să locuiască împreună, își datorează fidelitate și ajutor și stabilesc de comun acord locul domiciliului conjugal. Obligația soților de a locui împreună, în temeiul dreptului spaniol, se distinge de o simplă decizie de oportunitate sau de comoditate.

27 Potrivit instanței de trimitere, ar putea să nu fie posibilă respectarea acestor obligații dacă șederea legală a copilului minor al soțului cetățeanului spaniol, atunci când aceștia sunt resortisanți ai unor țări terțe, ar depinde de criterii economice. Refuzul de a-i acorda dreptul de ședere lui XU ar impune tatălui său vitreg să părăsească teritoriul Uniunii împreună cu soția sa, ca singurul mijloc de a respecta obligația de coabitare a soților prevăzută de dreptul național. Pentru a ajunge la această concluzie, nu ar fi necesar să fie posibil din punct de vedere judiciar ca soții să fie constrânși să locuiască împreună.

28 Pe de altă parte, ieșirea lui XU și a mamei sale de pe teritoriul Uniunii ar impune în fapt nu numai soțului acesteia, ci și copilului minor resortisant spaniol rezultat din uniunea lor să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu, pentru ca, în conformitate cu articolele 110 și 154 din Codul civil, părinții să își poată exercita împreună autoritatea părintească asupra copilului și să își îndeplinească obligația de întreținere.

29 În plus, instanța de trimitere consideră că, în orice caz, articolul 20 TFUE este încălcat de practica spaniolă care constă în a refuza în mod automat reîntregirea familiei unui resortisant al unei țări terțe cu un resortisant spaniol care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, pentru simplul motiv că acesta din urmă nu dispune de resurse suficiente, fără ca autoritățile să fi examinat dacă există între acest cetățean al Uniunii și resortisantul țării terțe o relație de dependență de o asemenea natură încât, în cazul refuzului de a-i acorda acestuia din urmă un drept de ședere derivat, cetățeanul Uniunii menționat ar fi în fapt obligat să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu.

30 Instanța de trimitere apreciază că subdelegația i-a refuzat permisul de ședere lui XU pentru simplul motiv că soțul mamei sale nu dispunea de resurse suficiente, fără a examina împrejurările specifice ale căsătoriei în cauză, care demonstrează o inserție profesională și o integrare puternică în Spania a tuturor membrilor familiei, în special a lui XU, care locuiește de mult timp pe teritoriul spaniol, unde este școlarizat pe deplin.

31 În aceste condiții, Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (Curtea Superioară de Justiție din Castilia-La Mancha, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cerința ca cetățeanul spaniol care nu și-a exercitat dreptul de circulație să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 7 [alineatul 1] din Decretul regal 240/2007, ca o condiție necesară pentru recunoașterea dreptului de ședere al copilului minor, extracomunitar, al soțului extracomunitar, în temeiul articolului 7 [alineatul 2] din [acest decret regal], poate implica, în cazul neîndeplinirii acestor condiții, încălcarea articolului 20 [TFUE] dacă, drept consecință a refuzului acestui drept, cetățeanul spaniol ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu? La aprecierea tuturor acestor aspecte trebuie să se țină seama de faptul că articolul 68 din Codul civil stabilește obligația soților de a locui împreună.

2) În orice caz, independent de cele expuse mai sus și cu titlu subsidiar, încalcă articolul 20 TFUE, în termenii citați anterior, practica statului spaniol de a aplica în mod automat reglementarea cuprinsă în articolul 7 din Decretul regal 240/2007, refuzând acordarea permisului de ședere cetățeanului unei țări terțe, copil minor, extracomunitar, al soțului extracomunitar al unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație (care, la rândul său, are un copil minor spaniol care, nici el, nu și-a exercitat niciodată dreptul de circulație), pentru unicul motiv că cetățeanul Uniunii nu îndeplinește condițiile prevăzute de această dispoziție, fără să fi examinat în mod concret și individual dacă între acest cetățean al Uniunii și resortisantul unei țări terțe există o relație de dependență de o asemenea natură încât, indiferent de motiv și ținând seama de împrejurări, implică faptul că, în cazul refuzului acordării dreptului de ședere unui cetățean al unei țări terțe, cetățeanul Uniunii nu s-ar putea separa de membrul de familie de care depinde și ar trebui să părăsească teritoriul Uniunii? Cu atât mai mult în cazul în care cetățeanul spaniol și soția sa extracomunitară sunt, la rândul lor, părinții unui copil minor spaniol care ar putea de asemenea să fie obligat să părăsească teritoriul spaniol pentru a-și urma părinții? Toate aceste aspecte trebuie apreciate în lumina jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, printre care Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții [(Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308].”

Cauza C-532/19

32 La 25 septembrie 2015, QP, resortisant peruan, s-a căsătorit cu o resortisantă spaniolă care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație în cadrul Uniunii. QP și soția sa au o fiică de cetățenie spaniolă, născută la 11 august 2012.

33 La 2 octombrie 2015, QP a introdus o cerere de eliberare a unui permis de ședere pentru membru al familiei unui cetățean al Uniunii, anexând, printre altele, contractul de muncă pe durată nedeterminată al soției sale și fișe de salariu.

34 În cursul cercetării judecătorești, subdelegația a amintit existența a trei condamnări penale adoptate împotriva lui QP, din 7 septembrie, 25 octombrie și 16 noiembrie 2010, prima și a treia pentru conducerea unui vehicul fără permis de conducere, iar a doua pentru conducere în stare de ebrietate, și l-a invitat să își prezinte observațiile, ceea ce a făcut.

35 La 14 decembrie 2015, cererea lui QP a fost respinsă de subdelegație pentru motivul că acesta nu îndeplinea condițiile prevăzute în Decretul regal 240/2007, întrucât persoana interesată avea cazier judiciar în Spania, iar soția sa nu dispunea de resurse financiare suficiente pentru ea însăși și pentru membrii familiei sale. Numai veniturile soției lui QP au fost luate în considerare de subdelegație.

36 La 1 februarie 2016, subdelegația a confirmat respingerea cererii introduse de QP. El a formulat o acțiune împotriva acestei decizii la Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n.º 2 de Toledo (Tribunalul de Contencios Administrativ nr. 2 din Toledo, Spania), care a admis acțiunea.

37 Subdelegația a declarat apel împotriva hotărârii pronunțate de această instanță la instanța de trimitere.

38 Această instanță subliniază că refuzul de a-i acorda lui QP un drept de ședere ar obliga-o pe soția sa să părăsească teritoriul Uniunii întrucât acesta ar fi singurul mod de a face efective dreptul și obligația de viață comună stabilite de dreptul spaniol.

39 Pe de altă parte, instanța de trimitere consideră că subdelegația a respins cererea formulată de QP, pentru motivul că soția sa nu dispunea de resurse suficiente, fără a examina împrejurările specifice ale căsătoriei în cauză. Statul spaniol s-ar întemeia exclusiv și automat pe insuficiența mijloacelor de subzistență proprii resortisantului spaniol pentru a refuza să acorde resortisantului unei țări terțe un permis de ședere în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, ceea ce ar putea să trebuiască să fie ca atare considerată o practică contrară articolului 20 TFUE.

40 În aceste condiții, Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (Curtea Superioară de Justiție din Castilia-La Mancha) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cerința îndeplinirii condițiilor articolului 7 alineatul 1 din Decretul regal 240/2007 de către cetățeanul spaniol care nu și-a exercitat dreptul de liberă circulație, în calitate de condiție necesară pentru recunoașterea dreptului de ședere al soțului său resortisant al unei țări terțe în temeiul articolului 7 alineatul 2 [din acest decret regal], poate constitui, în eventualitatea nerespectării acestor condiții, o încălcare a articolului 20 [TFUE] în cazul în care, ca o consecință a refuzului acestui drept, cetățeanul spaniol ar fi obligat să părăsească teritoriul

Uniunii considerat în ansamblu? La aprecierea tuturor acestor aspecte trebuie să se țină seama de faptul că articolul 68 din Codul civil spaniol stabilește obligația soților de a locui împreună.

2) În orice caz, independent de cele expuse mai sus și cu titlu subsidiar, încalcă articolul 20 TFUE, în termenii citați anterior, practica statului spaniol de a aplica în mod automat reglementarea cuprinsă în articolul 7 din [Decretul regal 240/2007], refuzând acordarea permisului de ședere membrului familiei unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, pentru motivul că cetățeanul Uniunii nu îndeplinește condițiile prevăzute de această dispoziție, fără să fi examinat în mod concret și individual dacă între acest cetățean al Uniunii și resortisantul unei țări terțe există o relație de dependență de asemenea natură încât, indiferent de motiv și ținând seama de împrejurări, implică faptul că, în cazul refuzului acordării dreptului de ședere unui cetățean al unei țări terțe, cetățeanul Uniunii nu s-ar putea separa de membrul de familie de care este dependent și ar trebui să părăsească teritoriul Uniunii? Toate aceste aspecte trebuie apreciate în lumina jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, printre care Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții [(Reîntregire familială în Belgia) (C-82/16, EU:C:2018:308)]."

41 Prin decizia președintelui Curții din 16 aprilie 2020, cauzele C-451/19 și C-532/19 au fost conexate pentru buna desfășurare a fazelor ulterioare ale procedurii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a doua întrebare din fiecare dintre cauzele C-451/19 și C-532/19

42 Prin intermediul celei de a doua întrebări în fiecare dintre cauzele C-451/19 și C-532/19, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să respingă o cerere de reîntregire a familiei formulată în favoarea unui resortisant al unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii care deține cetățenia acestui stat membru și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, pentru simplul motiv că acest cetățean al Uniunii nu dispune de suficiente resurse pentru el și pentru acest membru al familiei sale astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul național de asistență socială, fără să se fi examinat dacă între cetățeanul Uniunii și membrul familiei sale menționat există o relație de dependență de asemenea natură încât, în cazul refuzului acordării unui drept de ședere derivat acestuia din urmă, același cetățean al Uniunii ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii, considerat în ansamblu, și ar fi astfel privat de beneficiul efectiv al substanței drepturilor conferite de statutul său de cetățean al Uniunii.

43 În primul rând, trebuie subliniat că dreptul Uniunii nu se aplică în principiu unei cereri de reîntregire a familiei unui resortisant al unei țări terțe cu un membru al familiei sale resortisant al unui stat membru care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație și că, prin urmare, nu se opune, în principiu, unei reglementări a unui stat membru în temeiul căreia o asemenea reîntregire a familiei este subordonată unei condiții de resurse suficiente precum cea descrisă la punctul precedent [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 33].

44 Trebuie să se arate însă, în al doilea rând, că impunerea sistematică, fără nicio excepție, a unei asemenea condiții este susceptibilă să încalce dreptul de ședere derivat care trebuie recunoscut, în situații foarte specifice, în temeiul articolului 20 TFUE resortisantului unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 34].

45 Într-adevăr, există situații foarte speciale în care, în pofida faptului că dreptul secundar referitor la dreptul de ședere al resortisanților țărilor terțe nu este aplicabil și că cetățeanul Uniunii nu și-a exercitat libertatea de circulație, un drept de ședere trebuie totuși acordat unui resortisant al unei țări terțe membru al familiei acestui cetățean, în caz contrar existând riscul de a nu se respecta efectul util al cetățeniei Uniunii în situația în care, drept consecință a unui asemenea refuz, cetățeanul menționat ar fi obligat în fapt să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu, împiedicându-l astfel să beneficieze în mod efectiv de substanța drepturilor pe care le conferă acest statut [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctele 42-44, și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 39].

46 Refuzul de a acorda un drept de ședere unui resortisant al unei țări terțe nu este însă susceptibil să repună în discuție efectul util al cetățeniei Uniunii decât dacă între acest resortisant al unei țări terțe și cetățeanul Uniunii membru al familiei sale există o asemenea relație de dependență încât ar conduce la obligarea acestuia din urmă să îl însoțească pe resortisantul unei țări terțe în cauză și să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu [Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 52, precum și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 40].

47 Rezultă că un resortisant al unei țări terțe nu poate pretinde acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul articolului 20 TFUE decât dacă, în lipsa acordării unui asemenea drept de ședere, atât acesta din urmă, cât și cetățeanul Uniunii membru al familiei sale ar fi obligați să părăsească teritoriul Uniunii. Prin urmare, acordarea unui astfel drept de ședere derivat poate fi avută în vedere numai atunci când resortisantul unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii nu îndeplinește condițiile impuse pentru a obține în temeiul altor dispoziții și în special în temeiul reglementării naționale aplicabile reîntregirii familiei un drept de ședere în statul membru al cărui resortisant este cetățeanul respectiv.

48 Totuși, odată ce s-a constatat că niciun drept de ședere în temeiul dreptului național sau al dreptului derivat al Uniunii nu poate fi acordat resortisantului unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii, faptul că există între acest resortisant și acest cetățean al Uniunii o asemenea relație de dependență încât ar conduce la obligarea cetățeanului respectiv al Uniunii să părăsească teritoriul Uniunii în ansamblu în caz de returnare în afara teritoriului menționat a membrului familiei sale resortisant al unei țări terțe are drept consecință că articolul 20 TFUE obligă, în principiu, statul membru vizat să recunoască un drept de ședere derivat acestuia din urmă [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 42].

49 În al treilea rând, deși este adevărat că Curtea a admis deja că dreptul de ședere derivat care decurge din articolul 20 TFUE nu este absolut și că statele membre pot refuza să îl acorde în anumite împrejurări specifice, nu este mai puțin adevărat că a statuat de asemenea că articolul 20 TFUE nu permite statelor membre să instituie o excepție de la dreptul de ședere derivat pe care acest articol îl consacră și care ar fi legată de cerința potrivit căreia cetățeanul Uniunii în cauză

trebuie să dispună de resurse suficiente. Astfel, a refuza resortisantului unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii un drept de ședere derivat pe teritoriul statului membru a cărui cetățenie o are acest cetățean pentru simplul motiv că acesta din urmă nu dispune de resurse suficiente, deși există între cetățeanul menționat și acest resortisant al unei țări terțe există o relație de dependență precum cea descrisă la punctul 46 din prezenta hotărâre, ar constitui o atingere adusă beneficiului efectiv al substanței drepturilor care decurg din statutul de cetățean al Uniunii care ar fi disproporționată în raport cu obiectivul urmărit de o asemenea condiție de resurse, și anume protejarea finanțelor publice ale statului membru vizat [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctele 44 și 46-48].

50 Rezultă că, atunci când există o relație de dependență, în sensul punctului 46 din prezenta hotărâre, între un cetățean al Uniunii și resortisantul unei țări terțe membru al familiei sale, articolul 20 TFUE se opune ca un stat membru să prevadă o excepție de la dreptul de ședere derivat pe care acest articol îl recunoaște respectivului resortisant al unei țări terțe pentru simplul motiv că cetățeanul Uniunii nu dispune de resurse suficiente [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 49].

51 Prin urmare, obligația impusă cetățeanului Uniunii de a dispune de resurse suficiente pentru el și pentru membrul familiei sale resortisant al unei țări terțe este de natură să compromită efectul util al articolului 20 TFUE în cazul în care conduce la faptul că acest resortisant trebuie să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu și că, din cauza existenței unei relații de dependență între resortisantul menționat și cetățeanul Uniunii, acesta din urmă este în fapt constrâns să îl însoțească și deci să părăsească de asemenea teritoriul Uniunii [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 50].

52 În ultimul rând, trebuie amintit, având în vedere situația de fapt din cauza C-532/19, că articolul 20 TFUE nu afectează posibilitatea statelor membre de a invoca o excepție de la respectivul drept de ședere derivat care decurge din acest articol, legată de menținerea ordinii publice și de apărarea siguranței publice [Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 81, și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 44].

53 Cu toate acestea, un refuz al dreptului de ședere întemeiat pe acest motiv nu se poate baza doar pe antecedentele penale ale persoanei interesate. Acesta poate decurge, eventual, numai dintr-o apreciere concretă a tuturor împrejurărilor pertinente ale speței în lumina principiului proporționalității, a drepturilor fundamentale a căror respectare este asigurată de Curte și, dacă este cazul, a interesului superior al copilului resortisantului unei țări terțe în cauză [a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 85, precum și Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 93]. Astfel, pot fi luate în considerare de autoritatea națională competentă gravitatea infracțiunilor săvârșite și gradul de severitate al acestor condamnări, precum și termenul dintre data pronunțării lor și data la care această autoritate decide. Atunci când relația de dependență dintre acest resortisant al unei țări terțe și un cetățean al Uniunii minor decurge din faptul că primul este părintele celui de al doilea, trebuie de asemenea să se ia în considerare vârsta copilului respectiv și starea sa de sănătate, precum și situația sa familială și economică (Hotărârea din 13 septembrie 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, punctul 42, și Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 86).

54 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare în fiecare dintre cauzele C-451/19 și C-532/19 că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să respingă o cerere de reîntregire a familiei formulată în favoarea unui resortisant al unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii care deține cetățenia acestui stat membru și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, pentru simplul motiv că cetățeanul Uniunii nu dispune de suficiente resurse pentru el și acest membru al familiei sale astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul național de asistență socială, fără să se fi examinat dacă între cetățeanul Uniunii și membrul de familie menționat există o relație de dependență de asemenea natură încât, în cazul refuzului acordării unui drept de ședere derivat acestuia din urmă, cetățeanul Uniunii ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu și ar fi astfel privat de beneficiul efectiv al substanței drepturilor conferite de statutul său de cetățean al Uniunii.

Cu privire la prima întrebare în cauza C-532/19

55 Prin intermediul primei întrebări în cauza C-532/19, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul acestui articol există pentru simplul motiv că resortisantul unui stat membru, major și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, și soțul său, major și resortisant al unei țări terțe, sunt obligați să locuiască împreună în temeiul obligațiilor care decurg din căsătorie potrivit dreptului statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii și în care a fost încheiată această căsătorie.

56 În primul rând, trebuie amintit că, spre deosebire de minori și, cu atât mai mult dacă aceștia sunt copii de vârstă fragedă, un adult este în principiu în măsură să ducă o existență independentă de membrii familiei sale. Rezultă că recunoașterea între doi adulți membri ai aceleiași familii a unei relații de dependență de natură să creeze un drept de ședere derivat în temeiul articolului 20 TFUE nu poate fi concepută decât în cazuri excepționale, în care, având în vedere ansamblul împrejurărilor relevante, persoana vizată nu ar putea în niciun mod să fie separată de membrul familiei sale de care depinde [Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 65, precum și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 56].

57 Din jurisprudența Curții reiese de asemenea că simplul fapt că un resortisant al unui stat membru ar putea dori, pentru motive economice sau pentru a menține unitatea familială pe teritoriul Uniunii, ca membri ai familiei sale care nu dispun de cetățenia unui stat membru să poată locui cu el pe teritoriul Uniunii nu este suficient în sine pentru a considera că cetățeanul Uniunii este obligat să părăsească teritoriul Uniunii dacă un astfel de drept nu este acordat [Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 68, precum și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 57].

58 Așadar, existența unei legături familiale, indiferent dacă este de natură biologică sau juridică, între cetățeanul Uniunii și membrul familiei sale resortisant al unei țări terțe nu poate fi suficientă pentru a justifica recunoașterea în temeiul articolului 20 TFUE a unui drept de ședere derivat acestui membru de familie pe teritoriul statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii [Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 75, precum și Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 58].

59 Curtea a constatat totodată că un principiu de drept internațional, reafirmat la articolul 3 din Protocolul nr. 4 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, pe care dreptul Uniunii nu îl poate ignora în raporturile dintre statele membre se opune ca un stat membru să refuze propriilor resortisanți dreptul de acces și de ședere pe teritoriul său indiferent de temei (Hotărârea din 4 decembrie 1974, van Duyn, 41/74, EU:C:1974:133, punctul 22). Întrucât un drept de ședere necondiționat este astfel recunoscut resortisanților unui stat membru pe teritoriul acestuia din urmă, un stat membru nu poate impune în mod legal unuia dintre resortisanții săi să îi părăsească teritoriul, în special pentru a respecta obligațiile care decurg din căsătoria sa, fără a încălca acest principiu de drept internațional [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 60].

60 Prin urmare, chiar dacă, așa cum arată instanța de trimitere în legătură cu dreptul spaniol, normele unui stat membru referitoare la căsătorie impun resortisantului acestui stat membru și soțului său să locuiască împreună, o atare obligație nu ar putea totuși niciodată să îl constrângă din punct de vedere juridic pe acest resortisant să părăsească teritoriul Uniunii atunci când soțului său resortisant al unei țări terțe nu i se acordă un permis de ședere pe teritoriul statului membru respectiv. Ținând seama de ceea ce precedă, o astfel de obligație legală impusă soților de a locui împreună nu este suficientă în sine pentru a stabili că există între ei o relație de dependență de o asemenea natură încât ar impune acestui cetățean al Uniunii, în cazul returnării soțului său în afara teritoriului Uniunii, să îl însoțească și deci să părăsească și el teritoriul Uniunii [Hotărârea din 27 februarie 2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Soțul unui cetățean al Uniunii), C-836/18, EU:C:2020:119, punctul 61].

61 În orice caz, din decizia de trimitere reiese că obligația impusă soților de a locui împreună care decurge din dreptul spaniol nu este executorie pe cale jurisdicțională.

62 În aceste condiții, trebuie arătat, în al doilea rând, că din cererea de decizie preliminară în cauza C-532/19 reiese totodată că cetățeanul Uniunii și soțul său resortisant al unei țări terțe sunt părinții unui resortisant spaniol minor care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație în cadrul Uniunii.

63 Or, conform unei jurisprudențe constante a Curții, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acesteia să ofere instanței naționale un răspuns util care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată, extrăgând, dacă este cazul, din ansamblul elementelor furnizate de această instanță, în special din motivarea deciziei de trimitere, elementele de drept al Uniunii care necesită interpretare având în vedere obiectul litigiului principal (Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctele 49 și 50, precum și jurisprudența citată).

64 În consecință, trebuie să se mai examineze dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat unui resortisant al unei țări terțe poate exista atunci când acest resortisant și soțul său resortisant al unui stat membru care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație sunt părinții unui minor resortisant al aceluiași stat membru și care, nici el, nu și-a exercitat libertatea de circulație.

65 În această privință trebuie amintit că Curtea a considerat drept elemente pertinente pentru a determina dacă refuzul de a recunoaște un drept de ședere derivat părintelui resortisant al unei țări terțe al unui copil cetățean al Uniunii determină privarea acestuia de beneficiul efectiv al substanței drepturilor care îi sunt conferite de statutul său, constrângând în fapt acest copil să își

însoțească părintele și, așadar, să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblul său, aspectul încredințării copilului, precum și cel dacă îngrijirea acestui copil din punct de vedere legal, financiar sau afectiv este asumată de părintele resortisant al unei țări terțe [Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții, C-133/15, EU:C:2017:354, punctul 68, precum și Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 70].

66 Mai precis, pentru a aprecia riscul ca copilul în cauză cetățean al Uniunii să fie constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care părintelui său resortisant al unei țări terțe i s-ar refuza acordarea unui drept de ședere derivat în statul membru respectiv, trebuie să se determine dacă acest părinte asigură îngrijirea efectivă a copilului și dacă există o relație de dependență efectivă între ei. În cadrul acestei aprecieri, autoritățile competente trebuie să țină seama de dreptul la respectarea vieții de familie, prevăzut la articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), acest articol trebuind să fie coroborat cu obligația de a lua în considerare interesul superior al copilului, recunoscut la articolul 24 alineatul (2) din cartă, cu care se confundă dreptul acestui copil de a întreține cu regularitate relații personale și contacte directe cu ambii părinți, consacrat la articolul 24 alineatul (3) din cartă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 iulie 2010, Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, punctul 64, și Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 71, precum și jurisprudența citată].

67 Împrejurarea că celălalt părinte, atunci când acesta este cetățean al Uniunii, este realmente capabil să își asume singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului și este pregătit să o facă constituie un element pertinent, dar care nu este suficient în sine pentru a putea constata că între părintele resortisant al unei țări terțe și copil nu există o relație de dependență de așa natură încât acesta din urmă ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care acestui resortisant al unei țări terțe i s-ar refuza un drept de ședere. Astfel, o asemenea constatare trebuie să fie întemeiată pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului în cauză, a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei sale, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul acestui copil [Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții, C-133/15, EU:C:2017:354, punctul 72, precum și Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 72].

68 Așadar, faptul că părintele resortisant al unei țări terțe locuiește împreună cu copilul minor cetățean al Uniunii este unul dintre elementele pertinente care trebuie luate în considerare pentru a determina existența unei relații de dependență între ei [Hotărârea din 8 mai 2018, K.A. și alții (Reîntregire familială în Belgia), C-82/16, EU:C:2018:308, punctul 73, precum și jurisprudența citată].

69 În plus, ținând seama în special de cele arătate la punctele 65-67 din prezenta hotărâre, atunci când cetățeanul Uniunii minor conviețuiește în mod stabil cu ambii părinți și, prin urmare, exercitarea drepturilor părintești asupra acestui copil, precum și îngrijirea sa legală, afectivă și financiară sunt împărțite zilnic de acești doi părinți, se poate prezuma în mod refragabil că există o relație de dependență între acest cetățean al Uniunii minor și părintele său resortisant al unei țări terțe, independent de faptul că, așa cum s-a subliniat la punctul 59 din prezenta hotărâre, celălalt părinte al acestui copil are, în calitate de resortisant al statului membru pe teritoriul căruia este stabilită familia respectivă, un drept necondiționat de a rămâne pe teritoriul acestui stat membru.

70 Rezultă din ansamblul considerațiilor care precedă că trebuie să se răspundă la prima întrebare în cauza C-532/19 că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pe de o parte, o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul acestui articol nu există pentru simplul motiv că resortisantul unui stat membru, major și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, și soțul său, major și resortisant al unei țări terțe, sunt obligați să locuiască împreună în temeiul obligațiilor care decurg din căsătorie potrivit dreptului statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii și în care a fost încheiată căsătoria și, pe de altă parte, că, în cazul în care cetățeanul Uniunii este minor, aprecierea existenței unei relații de dependență de natură să justifice acordarea părintelui acestui copil resortisant al unei țări terțe a unui drept de ședere derivat în temeiul articolului menționat trebuie să se bazeze pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului, a tuturor împrejurărilor speței. Atunci când acest părinte locuiește în mod stabil împreună cu celălalt părinte, cetățean al Uniunii, al minorului respectiv, o astfel de relație de dependență este prezumată în mod refragabil.

Cu privire la prima întrebare în cauza C-451/19

71 Prin intermediul primei întrebări în cauza C-451/19, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat, în temeiul acestui articol, în favoarea copilului minor resortisant al unei țări terțe al soțului, el însuși resortisant al unei țări terțe, unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație există atunci când acest cetățean al Uniunii și soțul său sunt obligați să locuiască împreună în temeiul obligațiilor care decurg din căsătorie potrivit dreptului statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii menționat și în care a fost încheiată această căsătorie.

72 Cu titlu introductiv, trebuie precizat că, deși, de la adoptarea deciziei de trimitere, XU a devenit între timp major, eventualul drept al acestuia din urmă de a beneficia de un permis de ședere în temeiul articolului 20 TFUE, în orice caz, pentru perioada în care era încă minor, ar putea avea consecințe care depășesc această acordare în sine, precum o despăgubire pentru pierderea unor prestații sociale sau, dacă este cazul, dreptul de a obține un alt permis de ședere pe baza unei șederi legale pe teritoriul spaniol (a se vedea prin analogie Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 30). Prin urmare, faptul că XU este în prezent major nu poate fi relevant pentru a răspunde la prima întrebare în cauza C-451/19.

73 Odată făcută această precizare, trebuie, în primul rând, să se arate că, în măsura în care, după cum s-a amintit la punctul 47 din prezenta hotărâre, dreptul de ședere derivat care poate fi acordat unui resortisant al unei țări terțe în temeiul articolului 20 TFUE are un domeniu de aplicare subsidiar, revine instanței de trimitere sarcina de a examina dacă XU nu putea beneficia în temeiul unei alte dispoziții de drept al Uniunii de un drept de ședere pe teritoriul spaniol.

74 Pentru a furniza acestei instanțe un răspuns util, trebuie arătat mai întâi că, astfel cum reiese din cererea de decizie preliminară, XU este copilul unei resortisante a unei țări terțe care dispune de un permis de ședere pe teritoriul spaniol și că acesta era minor la data la care cererea de acordare a unui permis de ședere în favoarea lui XU a fost respinsă.

75 Având în vedere aceste elemente, revine instanței de trimitere sarcina de a examina dacă XU nu putea beneficia la acea dată de un drept de ședere pe teritoriul spaniol în temeiul articolului 4 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2003/86.

76 În continuare, trebuie subliniat că, contrar celor susținute de guvernul spaniol în fața Curții, simpla împrejurare că mama lui XU s-a căsătorit cu un resortisant spaniol și că a dat naștere unui copil de cetățenie spaniolă nu este de natură să excludă faptul că un drept de ședere i-ar fi putut fi recunoscut lui XU în temeiul Directivei 2003/86.

77 Astfel, după cum a arătat domnul avocat general la punctele 100-108 din concluzii, deși este adevărat că articolul 3 alineatul (3) din această directivă prevede că ea nu se aplică membrilor familiei unui cetățean al Uniunii, nu este mai puțin adevărat că, ținând seama de obiectivul urmărit de directiva menționată, care este favorizarea reîntregirii familiei, și de protecția pe care urmărește să o acorde resortisanților țărilor terțe, în special minorilor, aplicarea aceleiași directive în beneficiul unui minor resortisant al unei țări terțe nu poate fi exclusă numai pentru faptul că părintele său resortisant al unei țări terțe este de asemenea părintele unui cetățean al Uniunii, născut dintr-o uniune cu un resortisant al unui stat membru (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 69).

78 În sfârșit, trebuie să se precizeze că, deși, așa cum pare să fie cazul în speță, nicio cerere de reîntregire a familiei, în temeiul Directivei 2003/86, nu a fost depusă în statul membru în cauză, autoritățile acestui stat membru au posibilitatea, odată ce sunt sesizate cu o cerere prin care se urmărește ca un resortisant al unei țări terțe să obțină un drept de ședere derivat în temeiul articolului 20 TFUE, să îi acorde acestui resortisant un permis de ședere în temeiul acestei directive în cazul în care se dovedește că resortisantul respectiv îndeplinește condițiile pentru a beneficia de dreptul la reîntregirea familiei consacrat în directiva menționată.

79 În al doilea rând, în ipoteza în care XU nu ar dispune de niciun permis de ședere în temeiul unei dispoziții de drept derivat al Uniunii sau de drept național, trebuie să se examineze dacă articolul 20 TFUE este de natură să permită acordarea unui drept de ședere derivat în beneficiul acestui resortisant al unei țări terțe.

80 În această privință trebuie arătat că, așa cum s-a stabilit la punctul 70 din prezenta hotărâre, simpla împrejurare că, în temeiul dreptului spaniol, mama lui XU și soțul său sunt obligați să locuiască împreună nu poate constitui o relație de dependență între ei, în sensul articolului 20 TFUE. Prin urmare, nici o astfel de împrejurare nu poate justifica faptul ca XU să obțină un drept de ședere în temeiul acestui articol.

81 Aceasta fiind situația, mama lui XU este de asemenea mama unui cetățean minor al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație. În aceste condiții, mai este necesar să se examineze, în temeiul articolului 20 TFUE, dacă, la data la care cererea de acordare a unui permis de ședere lui XU a fost respinsă, plecarea forțată a acestuia din urmă ar fi fost de natură să îi impună în fapt mamei sale să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu din cauza legăturii de dependență care ar fi existat între ei și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă plecarea mamei lui XU l-ar fi obligat în fapt și pe copilul său minor cetățean al Uniunii să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu ca urmare a legăturii de dependență care există între acest cetățean al Uniunii și mama sa.

82 În această perspectivă, trebuie arătat, *primo*, că, la data la care cererea de acordare a unui permis de ședere lui XU a fost respinsă, nu este imposibil ca plecarea forțată a lui XU de pe teritoriul spaniol să o fi constrâns în fapt pe mama sa să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu. Într-adevăr, la acea dată XU era încă minor, iar mama sa avea în exclusivitate autoritatea părintească, astfel încât nu se poate exclude că exista la data respectivă o relație de dependență între acești doi resortisanți ai unei țări terțe.

83 În această privință, atunci când, precum în speță, trebuie să se examineze, cu titlu excepțional, dacă există o relație de dependență între resortisanți ai unor țări terțe în scopul aplicării articolului 20 TFUE, o asemenea apreciere trebuie realizată ținând seama *mutatis mutandis* de criteriile enunțate la punctele 65-69 din prezenta hotărâre, înțelegându-se totuși că, în cazul în care copilul minor resortisant al unei țări terțe este cel care face obiectul refuzului acordării unui permis de ședere pe teritoriul unui stat membru și care riscă deci să fie obligat din punct de vedere juridic să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu, trebuie să se examineze dacă părintele său, care locuiește cu el în statul membru respectiv, ar fi obligat în fapt să îl însoțească. Prin analogie cu cele expuse la punctul 67 din prezenta hotărâre, împrejurarea că celălalt părinte poate efectiv să își asume întreținerea acestui minor, din punct de vedere legal, financiar și afectiv, inclusiv în țara sa de origine, constituie în această privință un element pertinent, nefiind însă suficient ca atare pentru a concluziona că părintele care are reședința pe teritoriul statului membru menționat nu ar fi constrâns în fapt să părăsească teritoriul Uniunii.

84 *Secundo*, presupunând că mama lui XU ar fi fost constrânsă în fapt să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu pentru a-l însoți pe XU, o asemenea plecare ar fi putut să îl oblige și pe copilul său minor cetățean al Uniunii să părăsească teritoriul respectiv. Aceasta ar fi fost situația dacă ar fi trebuit să se constate o relație de dependență între acest cetățean și mama sa, pe baza criteriilor amintite la punctele 65-69 din prezenta hotărâre.

85 Prin urmare, la data la care cererea de acordare a unui permis de ședere lui XU a fost respinsă, plecarea forțată a acestuia de pe teritoriul spaniol ar fi putut în practică să îi constrângă nu numai pe mama sa resortisant al unei țări terțe, ci și pe celălalt copil al acesteia cetățean al Uniunii să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu. Revine însă instanței de trimitere sarcina de a verifica această ipoteză. În cazul în care ea se verifică, pentru a împiedica privarea acestui cetățean al Uniunii de beneficiul substanței drepturilor pe care i le conferă statutul său, un drept de ședere derivat ar fi trebuit recunoscut fratelui său, XU, în temeiul articolului 20 TFUE.

86 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare în cauza C-451/19 că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul acestui articol în beneficiul copilului minor resortisant al unei țări terțe al soțului, el însuși resortisant al unei țări terțe, al unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație există atunci când din uniunea dintre acest cetățean al Uniunii și soțul său s-a născut un copil cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, iar acesta din urmă ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu dacă copilul minor resortisant al unei țări terțe ar fi obligat să părăsească teritoriul statului membru în cauză.

Cu privire la cheltuielile de judecată

87 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) **Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să respingă o cerere de reîntregire a familiei formulată în favoarea unui resortisant al unei țări terțe membru al familiei unui cetățean al Uniunii care deține cetățenia acestui stat membru și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, pentru simplul motiv că cetățeanul Uniunii nu dispune de suficiente resurse pentru el și acest membru al familiei sale astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul național de asistență socială, fără să se fi examinat dacă între cetățeanul Uniunii și membrul de familie menționat există o relație de dependență de asemenea natură încât, în cazul refuzului acordării unui drept de ședere derivat acestuia din urmă, cetățeanul Uniunii ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii Europene considerat în ansamblu și ar fi astfel privat de beneficiul efectiv al substanței drepturilor conferite de statutul său de cetățean al Uniunii.**

2) **Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pe de o parte, o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul acestui articol nu există pentru simplul motiv că resortisantul unui stat membru, major și care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, și soțul său, major și resortisant al unei țări terțe, sunt obligați să locuiască împreună în temeiul obligațiilor care decurg din căsătorie potrivit dreptului statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii și în care a fost încheiată căsătoria și, pe de altă parte, că, în cazul în care cetățeanul Uniunii este minor, aprecierea existenței unei relații de dependență de natură să justifice acordarea părintelui acestui copil resortisant al unei țări terțe a unui drept de ședere derivat în temeiul articolului menționat trebuie să se bazeze pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului, a tuturor împrejurărilor speței. Atunci când acest părinte locuiește în mod stabil împreună cu celălalt părinte, cetățean al Uniunii, al minorului respectiv, o astfel de relație de dependență este prezumată în mod refragabil.**

3) **Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că o relație de dependență de natură să justifice acordarea unui drept de ședere derivat în temeiul acestui articol în beneficiul copilului minor resortisant al unei țări terțe al soțului, el însuși resortisant al unei țări terțe, al unui cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație există atunci când din uniunea dintre acest cetățean al Uniunii și soțul său s-a născut un copil cetățean al Uniunii care nu și-a exercitat niciodată libertatea de circulație, iar acesta din urmă ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu dacă copilul minor resortisant al unei țări terțe ar fi obligat să părăsească teritoriul statului membru în cauză.**

Semnături